

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Naročnina četrletno 15 Din,
 za pol leta 30 Din,
 za celo leto 60 Din.
 Posamezne številke 1.50 Din.
 Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 31. marca 1933.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
 Poštočkovni račun
 Ljubljana št. 16.176
 Rokopisov ne vračamo.
 Oglasi po tarifu.
 Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Mimo življenja

... (da.) letošnji občni zbor skuša najti zadovoljivo formulacijo pojma »integralno jugoslovanstvo«, kar seveda nima nič skupnega z našo sedanjo ali bodočo politično ureditvijo. »Trigl. listi«, št. 1. 1933.

Znan je dovtip, ki pripoveduje o neki seji predvojne avstrijske vlade, na kateri je predsednik izjavil: Gospoda, na dnevnem redu je danes socialno vprašanje. Predmet je velevažen. Zato vas opozarjam, da se prej ne razidemo, preden vprašanja nismo rešili. — Namesto socialnega lahko postavimo tudi nacionalno ali katero drugo življensko vprašanje. Dovtip je vedno aktualen, vedno se še dogaja, da se skušajo mimo življenja reševati važni problemi z besedami in obrazci.

Pred nedavnim smo brali, da je bilo postavljeno na dnevni red nekega zborovanja slovenskih inteligentov reševanje spora o pravilnem tolmačenju pojma jugoslovanstvo. Našel naj bi se obrazec, ki bi premostil nasprotstvo med starejšim in mlajšim rodom in vprašanje enkrat za vselej spravil s sveta.

Ali se zavedajo nekateri gospodje, ki bi radi dajali smernice našemu javnemu življenju in radi povdarjajo svojo široko obzorje, kakor daleč proč so od resničnega življenja? Ni nam do ironiziranja, dasi bi bilo na mestu. Vse hvale je vredno prizadevanje starejšega rodu, da prihaja mlajšemu nasproti, le naj si nihče ne domišlja, da se dajo bitna vprašanja naroda reševati z obrazci. Čiščenje pojmov je zelo potrebna stvar, a za njim mora stati močno hotenje. Preprosto res je naše vprašanje, a ne preprosto na površini, ampak v globini. Ne gre za besedo, ampak za dejanja, za moralni pogum, da iz dejstev, ki jih priznavamo, izvajamo zadnje zaključke, in če je prelom s preteklostjo še tako težek. S kompromisarstvom mladine ne pridobite, samo z jasno izpovedjo, z možatim priznanjem morebitnih napak. Mladina ljubi ravno pot. Česar niste doživeli v duši, kar ji priznavate z notranjimi pridržki, to je ne ogreje in nikoli ne prepriča. Zato začnite pri sebi. Napačno pojmovanje značajnosti je, če kdo iz trme vztraja v zmoti.

Sicer pa priča to iskanje vedno novih formulacij, od katerih naj vsaka končnoveljavno razčisti naše narodno vprašanje, samo o potrebi, premagati neko notranjo razdvojenost in negotovost. To-

liko pomeni to prizadevanje, če je odkrito, korak naprej v razvoju in ga moramo pozdravljati. Kdor ni nikoli čutil potrebe, globlje razmišljati o razmerju slovenstva do jugoslovanstva, mora biti res površen človek, ki duhovno živi zgolj od tega, kar je nekoč v nejasni, nerazčiščenih oblikah sprejel.

Dejstvo je, da smo ob prevratu z malimi izjemami vsi zavedni Slovenci bili nekritično navdušeni za jugoslovansko stvar, kar priča o njeni pozitivni vsebini. Dejstvo je pa tudi, da so naši najboljši in najjačji duhovi, najpomembnejši predstavniki našega duhovnega življenja, kmalu začeli kritično razmišljati o razmerju slovenstva do jugoslovanstva in prišli — nekateri prej, drugi slej — do edino možnega zaključka, da je jugoslovanstvo za nas pozitivna vrednota, ne kot negacija slovenske narodnosti, ampak samo kot čim krepkejša njena potrditev v zmislu trajnega poročstva naše narodne svobode. To trdijo tudi vsi oni, ki se danes sklicujejo na Cankarjevo izpoved, da je politično Jugosloven, kulturno pa Slovenec. Torej bi se lahko jutri našli, ko jim ne bi šlo le za besede, ko bi imeli pogum in voljo in trden namen, da gredo stvari do dna, ko bi se zavedali in priznali, da je narodni interes odločilen za naš odnos do države, ako bi torej vladala jasnost glede tega, katera korist je nadrejena in katera vrednota je primarna. Potem bi tudi ne ločili več umetno narodnih, političnih in gospodarskih vprašanj, potem bi izostali obupno zmedeni poizkusi, najti zadovoljivo formulacijo pojma »integralno jugoslovanstvo« brez kake skupnosti s političnimi vprašanji. Tako pa vse njih »čiščenje pojmov« napravlja le še večjo zmedo.

V enem narodnem občestvu mora biti človek trdno zakoreninjen. Dvema narodoma ne more hkrati pripadati. Trdijo, da je narod dinamičen pojem. Bodi! To ima lahko svoj pomen za njegovo zgodovinsko-teoretsko gledanje. V realnem življenju ne more nihče zavestno »prehajati« iz enega naroda v drugega, ne morejo se narodi zavestno »stapljati«. Kakor vsakdo ve za svojo državno pripadnost, tako mora vedeti za jasen odgovor, če ga vprašam po njegovi narodnosti. Plemenska pripadnost ni narodna pripadnost. Vsak Slovenec ve, kaj si pod tem pojmom narod predstavljamo. Potrditev države še ne pomeni potrditve naroda. Državni narod je politični pojem, ki se z etničnim pri nas že teritorialno ne krije. Zato povzroča zamenjava-

nje pojma državni narod z našim pojmom naroda samo zmedo. (V strogo demokratičnih državah je vsak državljani hkratu člen državnega naroda, če tudi pripada narodni manjšini.) Kdor govori o integralnem jugoslovanstvu, govori o njem v etničnem, to je v našem slovenskem smislu besede. On ne more misliti na politično, to je na državno skupnost, ampak le na narodno skupnost, ne na državne, ampak na narodnostne meje in si mora biti popolnoma na jasnem, koga šteje k temu jugoslovanskemu narodu. Ali imamo po njegovem mnenju potem na Balkanu samo enega ali dva južnoslovanska naroda? Igračkanja z besedami je dovolj, slepomišenja tudi.

Za nas so stvari preproste. Slovenci smo narodna individualnost, ki se hoče v kulturnem pogledu vedno izrazitejše oblikovati. Kot taki smo eden od južnoslovanskih narodov. Politično, to je kot državljani in kot del politične nacije, smo Jugoslovani. Po mednarodno nam priznani pravici narodne samoodločbe smo si izbrali to državo kot svojo, ker smo videli v njej in v svobodnem sožitju s Hrvati in Srbi najboljšo jamstvo za svobodni razvoj naše narodne individualnosti. Ta naš narodni interes je tudi danes odločilen za naše razmerje do države in njene notranje ureditve. Smisel države vidimo v tem, da stoji v službi naroda.

Jugoslovanska (pravilneje južnoslovanska) misel je misel kulturnega zblizanja in politične združitve vseh južnoslovanskih narodov na osnovi popolne enakopravnosti in trajnih pogojev svobodnega individualnega razvoja vsakega izmed njih.

»Miloščinarstvo«

Zadnji čas je postala pri Jugoslovenih zelo priljubljena trditve, da živimo mi Slovenci prav za prav zgolj od milosti Hrvatov in Srbov. »Naša industrija bi lahko s delom par tednov krila potrebe Slovenije, veliko večino leta bo počivala, če ji ne bo odprt ves jugoslovanski trg. Naša inteligenca se duši že danes v ozkih mejah dravske banovine...«, čeprav je že več kot 50.000 naših ljudi našlo eksistenco v naši državi izven Slovenije, — piše »Pohod« in ponavlja s tem že leta razglašane trditve.

Kako je torej z našo industrijo? Če jo pogledamo od bliže, zlasti če poslušamo poročevalce na kakršnemkoli zboru slovenskih gospodarstvenikov, slišimo lahko takoj, da večina naše industrije počiva, čeprav ji je »odprt ves jugoslovanski trg«.

„Jezik očistite peg!“

I.

Pri nas se vedno bolj širi razvada, da pišejo ljudje, ki ne znajo niti osnovnih pravil slovenske slovnice, niti nimajo zadostnega jezikovnega čuta. Res je, da naš pravopis še ni ustaljen za vsako besedo; vendar bi nam ne smelo biti dovoljeno, da delamo navadne slovnične napake. Jezik se pili; z njim se mora izpopolnjevati tudi tisti, ki piše. Čemu imamo praktične slovničarje Breznike, Kolarice, Koštiale? Navesti hočem nekaj takšnih napak, da opozorim nanje.

1. Splošno znano je pravilo, da rabimo v nikalnih stavkih rodilnik, a vendar ga radi opuščamo, n. pr. nisem mislil to namesto »tega«.

2. Pogojnih stavkov splošno današnji ljudje ne znajo več pravilno delati. Pogojniki sedanjega časa se oblikuje z besedico »bi«, pogojniki preteklosti z »bi bil«, n. pr. bi govoril, ako bi mogel — misliti si moramo: ne govorim, ker ne morem (sedanjost); bi bil govoril, ako bi bil mogel — nisem govoril, ker nisem mogel (preteklo).

3. Dvojino hočejo nekateri ali celo zelo mnogi kar odpraviti, n. pr. pred dvema leti namesto pred dvema letoma.

4. Naši slovničarji zastoj grajajo, da ne znamo delati trpnega načina, n. pr. vzgajalo se ga je na-

mesto vzgajal se je ali tvorno: vzgajali so ga; tega se ni moglo narediti namesto to se ni moglo narediti ali tvorno: tega nismo mogli narediti; mnogo se je smejalo namesto mnogo so se smejali itd.

5. Ne znamo sklanjati zaimkov, n. pr. ti dve obleki namesto te dve obleki, s čemer namesto s čimer, toda pri čemer.

6. Ne znamo delati deležnikov, zlasti ne trpnopreteklega, ki se pri neprehajalnih nadomeščah s tvornopreteklim, n. pr. pretečeno leto namesto preteklo leto, zamrznjen namesto zamrzel, zagrenjen namesto zagrenel in zagrenelost, a ne zagrenjenost.

7. Samostalniki imajo pri nas v mestniku in rodilniku predlog, n. pr. s spoštovanjem in ne spoštovanjem; začetkom, tekom in koncem leta so po Breznikovi slovnici samo ostanki. Odločno napačno pa je n. pr. potom tebe namesto po tebi.

8. Grda spakedranka je na »merodajnih mestih«, ki jo srečujemo vsak dan; pravilno bi bilo »pri odločilnih uradih ali oblasteh«.

9. Nepravilno pišemo določne in nedoločne oblike pridevnikov, oziroma pridevniško rabljenih zaimkov, n. pr. nek namesto neki, vsaki namesto vsak; cel dan namesto ves dan, toda cel hleb, t. j. nenarezan.

10. Dasi je Ivan Cankar tudi pisal takó, vendar slovnično ni pravilno, ker ni logično, ako začne-

njamo stavke z »ampak«; zakaj to je veznik za stavka, ki sta si med seboj v nasprotju, n. pr. jaz tega nisem hotel, ampak ti.

11. Pri Kreftovi drami »Celjski grofje« sem dvakrat začul z odra besedo »zamorem« namesto »morem« ali »zmorem«.

12. Splošna razvada je, da vedno nekaj vozimo, oziroma prepeljavamo, namesto »uvajamo«, n. pr. uvedli smo nov način pouka, a nismo ga vpeljali.

13. Tudi vedno nekaj vzpostavljamo namesto »obnavljamo«.

14. Radi se sprehajamo po tem ali onem polju, dasi pravimo temu sedaj »področje«, n. pr. v področju matematike in ne na matematičnem polju je bil Vega strokovnjak.

15. Prav takó naprej in naprej zamenjujemo besedi »voja« (vojaštvo) in »vojna« (dogodek).

16. In ne da bi, a ne: namesto da bi razlikovali »slučaj« od »primera« še vedno govorimo in pišemo »v slučaju potrebe« namesto »ob potrebi« ali kvečjemu »v primeru potrebe«.

A-a.

Kmečko rodoslovje

Začetkom februarja t. l. je izšla za petnajstletnico smrti dr. Janeza Ev. Kreka v založbi Leonove Družbe čisto svojska knjiga, kakršne Slo-

Kako to, g. nacionalni ekonom pri »Pohodu«? Ali ne morda pred vsem zato, ker smo pač zvezani nerazdružno s svetovnim gospodarstvom? Vprašati hočemo še bolj stvarno in navesti primer, ki je nekoliko drastičen, ki pa velja bolj ali manj za vse naše proizvodne panoge. Slovenska lesna industrija je bila do sedanje gospodarske stiske izmed najbolj donosnih, in če bi g. nacionalni ekonom pri »Pohodu« zasledoval jugoslovensko denarno gospodarstvo, bi moral vedeti, da je prav naš les zelo, pa prav zelo pomagal držati tečaj dinarja. In koliko je izvozil slovenski lesni industrijalec in obrtnik na »odprti jugoslovenski trg«? In ali ve g. nacionalni ekonom pri »Pohodu«, da se je na primer Belgrad s posebno užitno dejansko čisto zapri pred našimi lesnimi izdelki, tako da slovenski mizar lažje izvaža v Avstrijo kot v Belgrad?

In navsezadnje: ali misli g. nacionalni ekonom, da je naša industrija nastala po milosti kakih Jugoslovenov šele po vojni? Ali mu ni nič znanega o tem, da je dajala dela pred vojno domala prav temu številu naših ljudi, kot po vojni, kljub temu, da je morala tekmovali na obsežnem avstro-ogrskem gospodarskem ozemlju z visoko razvito nemško in češko industrijo?

Potem pa tistih 50.000 naših izselnikov na jugu. Recimo, da jih je res toliko; precej več jih je tudi v Nemčiji, Franciji, Belgiji, Holandiji, in še veliko več jih je v Ameriki, severni zlasti, pa tudi južni. Ali so mar te države sprejemale naše ljudi iz milosti, in ne zato, ker so jih rabile, rabile njihove delavne pridne roke? In v naši državi sami, tudi v »Pohodu« je bilo že tako zapisano, je prav tako vse polno tujcev, Nemcev zlasti, pa tudi drugih. Ali se še ni zazdelo g. nacionalnemu ekonomu, da jih nimajo uslužbenih Srbi in Hrvatje — pa tudi Slovenci! — iz kakih človečanskih ozirov, marveč pač, ker rabijo njihovo posebno strokovno usposobljenost? To je pač zahteva racionalnega gospodarstva, ki se ji ne more nihče izogniti. Tudi boljševiki mo-

rajo klicati buržujske »specialiste« v Rusijo, kadar in kolikor manjka domačih.

Sicer je pa že na svetu tako, da se ljudje selijo, ker je taka smernica gospodarskega izravnavanja dobrin, ki se nikjer ne ustavi pri človeški delovni moči. Recimo, 50.000 Slovencev je na jugu naše države. Toda koliko je pri nas ljudi iz prav tega juga? Dinarjev, stavbinskih delavcev, dalmatinskih krošnjarjev, carinikov, graničarjev, častnikov, policijskih agentov? Mislimo, če bi jih kdo štel, bi jih z ozirom na majhno slovensko ozemlje naštel precej več, kot bi jih razmeroma pripadalo nanj.

Razmere in stvari so torej precej, pa prav precej drugačne, kot se dozdevajo g. nacionalnemu ekonomu pri »Pohodu«. Naša obrt in industrija živita od kakovosti svojega proizvodstva — kolikor sploh še živita! — in nobenega našega človeka še ni nastavljal srbski ali hrvaški trgovec in podjetnik iz bratovske ljubezni, ampak zaradi njegovih sposobnosti, natančno tako, kakor je to storil tudi nemški, francoski ali ameriški podjetnik in trgovec.

S tisto storiijo od milosti, od katere baje živimo, pa že kedaj utihnite!

Naš industrijalec, naš obrtnik in trgovec, naš delavec ni nikoli živel od kogarkoli milosti. Tudi nikoli ni hotel, da bi živel. Narobe, vesel je bil, če je dobil, kar mu je šlo po pravici. Prav dostikrat niti tega ni dobil in tudi danes ne dobiva. Kdor tega ne verjame, naj poslušaj govore in bere zapisnike kateregakoli naših gospodarskih zborovanj.

Zato je človeku postalo zoprno tisto sentimentalno zavijanje oči: blagor nam, ker je tako, gorje nam, če bi bilo drugače. Kajti nič drugega ne pomeni tisto vzdihovanje, kot sistematično omalovaževanje našega ljudstva, njegove gospodarske in kulturne krepkosti in njegove volje, priboriti si položaj in ustvariti si razmere, ki jih zasluži njegovo delo in udejstvovanje.

OPAZOVALEC

„Ručak“ na Zidanem mostu in pa „Prodaja duvana“

Ko je bil pri železniškem ravnanstvu v Ljubljani še predzadnji ravnatelj, se je zaveštil na peronu postaje na Zidanem mostu takle napis: »Za ručak imajo svi podnevni vlakovi najmanj 25. min. postank.« Pod njim se skriva slovenski napis znane vsebine, menda za to, da bi Hrvatje razumeli slabo hrvaščino, da ponuja »ručak«. Tudi nad »prodajo tobaka« visi trikrat večji napis »Prodaja duvana«, ki je bil pribit menda v tistem času. Na Zidanem mostu »ručajo« različni popotniki, med njimi je pa velika večina Slovencev, ki čakajo na zveze v Maribor, Zagreb in v Ljubljano. Tobak kupujejo večinoma tudi slovenski popotniki. Če je Zidani most postaja za mednarodni promet, bi prav nič ne zamerili, če bi bil z a slovenskim napisom še francoski in hrvaški napis, ki bi ponujal kosilo in tobak. Pametni Hrvatje se gotovo smejejo, če bero o »ručaku« in vedo, da je Zidani most vseeno v Sloveniji, in da se začne Slovenija že pod Dobovo, dobrih 50 km pred restavracijo na Zidanem mostu. Nekaj ljudi pri nas pa tega ne ve in jim je še današnja Slovenija prevelika.

Širite in naročajte naš tednik!

venci še nismo imeli, pa jih imajo tudi drugi večji narodi še malo. Dr. Rudolf Andrejka, ki nam je napisal to knjigo: »Selški predniki dr. Janeza Ev. Kreka« (81. str.) je imel sprva le namen, natančneje dognati genealogijo Krekovo. Ob bogatem, deloma doslej še neodkritem in malo obdelanem arhivalnem gradivu loške gosposke in župnijskih matic, pa je piscu pod roko narastlo gradivo. Zato je sklenil »strniti to gradivo v sistematično predelano razvojno zgodovino enega naših starejših kmečkih rodov.« Po krajevnem in zgodovinskem orisu Dolenje vasi, domovine selških Krekov, ugotavlja pisatelj, da so bili Kreki do začetka 17. stoletja v Selški dolini neznani. Prvič najde ime Krek v prvi krstni knjigi selške župnije 2. novembra 1656. Potem pa zasleduje pisatelj to ime v vseh maticah knjigah, urbarjih in zbirkah listin bivše loške gosposke do današnjega dne. Posreči se mu sestaviti 17 generacij. Zanimivo pa je, da je pisatelj zasledil Kreke v Poljanski dolini že mnogo prej. V urbariju iz l. 1560. je vpisan kot gruntrar Luka Nematz Kregkh; njegov prednik v urbariju iz l. 1500. je Peter Nematz. To kaže na nemško poreklo Krekovega rodu. V Dolenji vasi pa so bili predniki Janeza Ev. udomačeni nad 300 let. Razprava prikazuje predvsem historični razvoj te Krekove kmetije v Dolenji vasi in usodo njenih gospodarjev, opisuje pa tudi razvoj onih kmečkih rodov, ki so prihajali v pravnem, social-

Širite in naročajte naš tednik!

„Slovenoborstvo“

S tem najnovejšim pojmom delajo zadnje čase nekateri Jugoslovenci. Sicer res, še reči bi ne bilo treba, odkod beseda, nastala je in nastati je mogla pač samo v glavi in na jeziku človeka, ki mu je lastni politični vzdevek vzel čut za gibčnost, prožnost in izrazitost slovenskega jezika. Najraje rabijo (ali kakor pravijo sami: »oduševljeno upotrebljavajo«) to besedo v ušesih, da jo že za oko zaznamujejo kot nekaj, kar je za pravega Jugoslovenga vsega obsojanja vredno.

Toda, da razberemo ta najnovejši pojem v jugoslovanskem političnem slovarju — kaj naj pomeni ta beseda, kaj more in sme pomeniti?

Sloveno-borstvo, to je pač in ne more drugega pomeniti, kot borbo ali boj za slovenstvo. Boj za slovenstvo pa je samo potrditev, da je slovenstvo, da je slovenstvo nekaj našega in da nam je hkratu nekaj vrednega, za kar smo pripravljeni, bojevati se. Skratka: je potrdilo samega sebe, najosnovnejši biološki zakon. Tako prvotno je to načelo življenja, da bržkone nikjer na svetu ni naroda, v katerem bi si upal eden ali drugi njegov člen dati

nem in rodbinskem pogledu v ožje stike s selškimi Kreki. V dveh prilogah nam dva pregledna rodovnika nazorno poodčitujeta razvoj Krekovega rodu.

Dobro se zaveda pisatelj sam, da ima razprava še drug pomen, nego samo ta, da poda tako popolno genealogijo Krekovih prednikov, kakor jo ima komaj kaka visokoplemiška rodbina pri nas. Andrejka sam namreč pravi pravilno, da se »v delovanju in nehanju teh rodov, njih razplojevanju in ugašanju, njih gnotnem povzdigu in padanju odražajo razvojne stopnje socialne zgodovine našega kmečkega stanu v preteklih treh stoletjih.«

Pristavljamo pa, da je pisatelj s tem svojim znamenitim delom pokazal našim zgodovinarjem tudi pot, ki bi nas vodila do resnične notranje, zlasti socialne zgodovine našega kmečkega stanu. Seveda za tako delo ni potrebna le ona mravljčina pridnost, čudovita iznajdljivost v iskanju virov, ona sposobnost, jih razbrati, ona ljubezen do naše zemlje in naših ljudi, ki jo je pokazal Andrejka, marveč je bistveno za to treba tudi zunanjih pogojev. Kajti le redko kje tekó zgodovinski viri tako obilno in neopretgano, kakor v območju bivše loške gosposke. Pa tudi časovno je tako delo pri nas omejeno. Kajti župnijske matice segajo komaj kje nazaj v XVI. stoletje; v urbarijih pa so šele koncem XVI. stoletja navedeni vsi kmečki posestniki s priimki.

temu prvotnemu bitnostnemu načelu posmehljiv naglas.

Samo pri nas je postalo tudi to mogoče. To se pravi, bolj natančni moramo biti: pri Jugoslovenih.

Notranja ureditev države

O priliki proračunske razprave je povedal hrvaški senator dr. Stanko Švrljuga nekaj načelno važnih misli o notranji ureditvi države. Med drugim je povedal, kot posnemamo iz »Slovenca«:

... zastopamo misel, da mora ureditev naše države biti avtonomna, kar bo za državo mnogo manj nevarno, kakor pa je današnje stanje. Tisti trenutek, ko se bo z zares široko avtonomijo ali federativno ureditvijo ljudstvu dala možnost, da se politično izživlja, tedaj bo naša skupna država zopet začela v polni in še večji meri vršiti svojo delavnost za integracijo. Bistra državna uprava po našem mnenju nima nobene druge dolžnosti kakor samo to, da to naravno evolucijo čim manj ovira. V ta namen je državna uprava dolžna najprvo prenehati z vsako prisilno namero niveliranja in unificiranja, ker so te namere glavni krivec nepopolnih pojavov sedanjega stanja v naši državi. Kakor sem že omenil, je moč in življenska sposobnost šestojanuarskemu režimu dajalo to, da je ukinil vidovdansko ustavo. Zato pa mislim, da je to glavni vzrok, da režim od 6. januarja 1929 ni mogel popolnoma izpolniti svoje naloge in upov, ki so jih ljudje stavili vanj.

Pri nas je uveden centralizem v glavnem po francoskem vzorcu. Pa nihče ni pomislil, da je francoski centralizem posledica čisto posebnega zgodovinskega razvoja skozi tisoč let. Pričenja se s Karlom Velikim. Dozorel pa je šele polnih tisoč let kasneje. In šele ogromna osebnost Napoleona Velikega je mogla izvesti ta centralizem, ki danes vlada na Francoskem, in sicer v času, ko na državno ureditev narodna misel ni imela nobenega vpliva. Temeljna napaka naših centralistov je bila pač ta, ker niso razumeli, da je centralizem po francoskem vzorcu za nas, ki nismo imeli ne Karla Velikega, ne skupne tisočletne zgodovine in ne Napoleona, popolnoma neprimeren in neuporaben. Saj smo mi imeli popolnoma narobe razvoj, ki je naravnost odgajal in krepil narodno-zgodovinske posebnosti, katere danes žive na ozemlju naše države. Zato je po našem prepričanju dolžnost voditeljev državne politike, naj razumejo, da je s 6. januarjem končno pokopan vsak teoretični in praktični centralizem in da ni večjega greha nad našimi državnimi interesi, kakor vzdrževati sistem, ki ne ustreza našim razmeram ne notranji narodni strukturi in, kar je poglavito, povzroča tudi nevoljo največjega dela našega naroda.

Z decentralizmom je pokopana tudi vsaka upravna nivelacija in unifikacija. Najboljše sredstvo, ki ta posel vrši, je skupno državno življenje, ki izenčuje brez sile in brez bolečine ter brez vsakršne škode tam, kjer je to primerno. To delo se vrši tiho in neslišno. Vsaka namera, posebno pa vsako nasilje, ima nasproten uspeh. Ni slabše taktike, kakor s pritiskom in preganjanji ustvarjati mučenike. In pri nas se ustvarjajo mučeniki ter se s tem vliva olje na ogenj.

Naša državna ureditev se mora prilagoditi našemu zgodovinskemu razvoju, ki je razvil naše tri narodne samobitnosti, katerim moramo dati možnost, da se izžive v ustrezajoči državni ureditvi. Že preveč časa smo izgubili z napačno centralizacijo, zato moramo sedaj pospešeno nadomestiti, kar je bilo izgubljeno. Prehod na najširše samouprave z vsemi pridrevki, bodisi avtonomije ali federacije, imamo za edino sredstvo za ozdravljenje našega narodnega življenja. Pravilno je stališče naše deklaracije, da tudi unitaristično načelo brez škode prenese notranjo ureditev najširših samouprav z vsebino avtonomije ali federacije. Saj niti glede oblasti kakor tudi glede ozemlja ni nobene popolnoma enotne države. Kjerkoli imajo ustavno monarhijo, je oblast razdeljena med vladarja in zastopnike ljudstva. Profesor Pitamic pravi: »Strogo enotna država bi bila samo tedaj, ko bi tvorila samo en volivni in upravni okraj, kar pa je mogoče samo pri zelo majhnih državah. Taka država pa je Jelineku le samo šolski zgled, ki ga pa v resnici ni.«

Izgubljena koroška Slovenija

V Vašem cenjenem listu štev. 7 z dne 17. februarja 1933 navajate, da je našega poraza pri plebiscitu leta 1920 kriva Italija, ki je delovala v prid Avstrije. Če tudi je res, da se je pri plebiscitu zarotilo vse zoper nas, vendar je bila slovenska Koroška — ena najlepših dežel! — zaigrana in izgubljena že v začetku l. 1919. Kakor piše Ivan Hribar v »Svojih spominih« II. del, je bila takrat Koroška zemlja brez gospodarja. Kdor bi bil prej posegel po njej, tistemu bi bila ostala. V tedanji »Narodni vladi« je pa bil baje samo poverjenik za notranje zadeve dr. Breje prvotno tega nazora, češ da bo Koroška spadala k Jugoslaviji samo tedaj, če jo zasedemo. Vendar ni našel pri ostalih členih »Narodne vlade« pravega razumevanja, ter so ga menda celo neradi poslušali. Precejšen vzrok, da se

zasedba ni izvršila, je bilo tudi nerazumljivo stajšče takratnega poverjenika za prehrano, ki je izjavljalo, da ne zmore onih par vagonov živil, ki jih bi potrebovala Celovec in Beljak. In vendar je bilo tudi od zasebne strani vse poskrbljeno, da bi dobili iz Banata in Vojvodine cele vagone živil v Ljubljano, od koder bi jih lahko poslali v Celovec in Beljak! Pomisliti je tudi treba, da so se nahajala prav v teh mestih velikanska skladišča vojaške uprave, avtomobili itd., kar bi vse pripadlo nam, ako ne bi bili v »Narodni vladi« takci cincarji. Zaman so bila tudi poročila generala Majstra, ki je imel vse pripravljeno, da s svojimi čuječimi četami zasede Koroško. Tega mu niso dovolili, in prišlo je do nesrečnega plebiscita, ki nam je prinesel poraz in izgubo Koroške. J. S.

Vrenje med ameriško mladino

Tudi ameriška mladina se zadnje čase prebujala iz mrtvila. Vedno močnejše se porajajo med njo skupine mladih ljudi, ki iščejo novih poti iz sodobnega gospodarskega in kulturnega kaosa. Resno se skušajo otresti malomarne brezbriznosti svoje meščanske okolice do življenjskih problemov naših dni. Z vso odločnostjo odklanjajo kapitalizem, ki jim je krivičen in samopašen, ker je gospodarstvu postavil za osnovo obogatitev posameznika. Da bi temu, često neenotnemu stremljenju dali enotnega izraza in ga izoblikovati v močno miselno zaključeno gibanje, so se voditelji obrnili na Rusijo, kjer so se navzeli neomejene vere in zaupanja v socialistični gospodarski red, dasi odklanjajo vsako misel na krvavo revolucijo ali kakršnokoli protiverško vojno. S sistematičnim delom in zlasti z organizacijo probujajoče se mladine bodo skušali na miren, a vendar brezobziren način doseči sčasoma uresničenje svojih reformnih teženj, ki streme po popolni preobrazbi sodobnega družabnega reda.

Širite in naročajte naš tednik!

Pruska akademija umetnosti in politika

Nedavno sta izstopila iz Pruske akademije umetnosti Heinrich Mann, predsednik sekcije za pesništvo, in Käthe Kollwitz, znana socialna slikarka.

Pruski prosvetni minister dr. Rust je namreč izjavil, da je skandalozno, če imenovana umetnika, ki sta podpisala poziv za združitev vsega delavstva, še nadalje ostaneta v akademiji. Dasi je H. Mann izjavil, da poziva ni podpisal kot komunist, marveč kot republikanec, vendar je minister pod pretnjo razpusta zahteval, da akademija oba »krivca« izključi. H. Mann in K. Kollwitz sta nato prostovoljno izstopila iz akademije. Iz solidarnosti se jima je pridružil in istotako izstopil tudi stavbni svetnik dr. Martin Wagner. Artifex taceat in civitate...

Oxfordski akademiki in pacifizem

Zveza akademikov znamenitega l. 1214 ustanovljenega angleškega vseučilišča v Oxfordu je z 275 proti 153 glasovom izglasovala resolucijo, v kateri izjavljajo člani tega združenja, da v nobenem primeru in pod nobenimi pogoji ne bodo vzeli orožja v roke in sodelovali v kakršnikoli vojni.

Nacionalistične plemenske teorije

Profesor Maurus Hoost, ideolog nemških hitlerijancev, je prišel v svoji plemenski maniji do tehle čudnolihih zaključkov: »... takoj se da spoznati, da so Evropejci v glavnem Evroidi (potomci primitivnih živalskih luskavcev), Židje mešanci Syroidov in Sinoidov (potomci primitivnih pásancev in ježevcev), in sicer so podedovali po Syroidih kodraste, toge lase, po Sinoidih pa tako pogosto »hetitsko« fiziognomijo. In dejansko se more luska v glavnem svetlorjavega luskaveca zelo lahko preobraziti v fine, lahko kodraste plave lase Euroidov, oglata oklepna ploščica pásancev v togo kodraste lase Syroidov (vertikalna preobrazba ploščice!) — lasje Židov tvorijo vedno male šope, ki jih je lahko spoznati, četudi so še tako na kratko pristrizeni —; dolge, ravne ježice ježevcev pa v trde, grobe lase Mongolov.« Tako nemški nacionalistični ideolog... Kaj pa njihovi idejni tovariši pri nas in drugod?

Po »Arbeiter Zeitung«.

Utrakvistične šole na Koroškem

V Avstriji živi še vedno nad 100.000 Slovencev, in ta velika narodna manjšina premore na Koroškem vsega komaj 78 tako zvanih utrakvističnih šol, ki se spreminjajo polagoma v popolnoma nem-

ške. Te šole so namenjene slovenski manjšini, in v letu 1931. je obiskovalo na slovenskem ozemlju brez Celoveca in Beljaka 11.500 slovenskih otrok. Na teh šolah se poučuje v slovenskem jeziku samo v prvih treh do štirih mesecih, toliko, da se učitelj sploh more z otroki sporazumeti. Računanje in petje pa se takoj že prvi dan, ko pride otrok v šolo, poučuje v nemškem jeziku. Na vseh 78 utrakvističnih šolah sta poučevala le dva učitelja slovenske narodnosti. Vsi drugi učitelji in učiteljice so Nemci. Od nemškega učiteljstva je imelo komaj 80 učnih oseb iz slovenščine izpit in še ti so v šolskem letu 1930/31. bili tako razporejeni, da na 30 utrakvističnih šolah z 2228 slovenskimi učenci sploh ni bilo nobene učne osebe, ki bi imela izpit in sposobnost za pouk v slovenščini. Učitelji na utrakvističnih šolah učijo po nekem določenem sistemu slovenske otroke samo gotice, ne pa latinice in jim s tem onemogočajo, da bi mogli brati slovenske knjige. Vsako leto doseže učiteljstvo pretvoritev nekaterih utrakvističnih šol v popolnoma nemške. Tako je bilo na Koroškem 1. marca 1930. še 80 utrakvističnih šol s 189 razredi, leta 1931/32. pa samo 78 s 186 razredi. V slovenskem ozemlju Koroške je Avstrija ustanovila 27 nemških šol z 79 razredi za 1516 nemških otrok. Te šole se nahajajo na slovenskem ozemlju brez Celoveca in Beljaka in ti tako zvani nemški otroci so večinoma slovanskega pokolenja in stanujejo po trgih. Te utrakvistične šole, ustanovljene zgolj v germanizatorične svrhe, vršijo to funkcijo že preko 40 let. Slovenski manjšini so te šole v največjo škodo.

Najjasnejši dokaz, da so vse utrakvistične šole na Koroškem zgolj instrument germanizacije, ne pa kake manjšinske slovenske šole, kaže postopanje nemškega društva »Schulverein-Südmark«. Po plebiscitu je to društvo v slovenskem ozemlju na Koroškem sezidalo troje šol, in sicer Rosegerjevo šolo v Vodičji vasi, Kernstockovo šolo v Ljubelju in Südmarkino šolo v Podroščici. Vse tri šole so utrakvistične in se upravljajo do pičice po šolskem načrtu kakor ostale utrakvistične, za Slovence določene šole. V šolskem letu 1928/1929. je obiskovalo šolo v Podroščici 75% slovenskih in 25% nemških otrok, šolo v Vodičji vasi 86% slovenskih in 14% slovenskih otrok. Podpredsednik društva Schulverein-Südmark dr. Barta je v svojem predavanju v dunajskem radiju dne 26. maja 1932. nad vse hvalil utrakvistične šole na Koroškem in se je dne 11. in 12. junija 1932. v Klosterneuburgu na občnem zboru društva izjavil, da se morajo utrakvistične šole na Koroškem v interesu nemštva ohraniti. Šole pa, ki so v interesu nemštva, ne morejo biti šole za slovensko manjšino na Koroškem.

(Učit. tovariš.)

Oborožitvena kupčija

Posebni odbor Zveze narodov je leta 1921. prejel nalogo, da pregleda poslovanje orožne industrije. Podrobnega poročila o svojih izsledkih odbor ni podal; priobčil je le kratke ugotovitve:

»Tovarne orožja so zavestno vzpodbujale k oboroževanju in na vso moč pospeševale v lastnih deželah militaristično politiko.

Tovarne orožja so spravile v promet napačna poročila o vojaških in pomorskih načrtih raznih držav z namenom, da bi jih vzbudile k še večjim izdatkom za oboroževanje.

Tovarne orožja so stremele za tem, da vplivajo na javno mnenje; v ta namen jim je služilo domače in tuje časopisje, ki je bilo gmočno od njih odvisno.

Tovarne orožja so se strnile v enotno mednarodno organizacijo orožne industrije, ki je z izigravanjem ene dežele proti drugi še ojačila mednarodno oboroževalno tekmo.

Kakšen je današnji položaj v tem pogledu? Tovarnarji municije in orožja so ostali slejkoprej v svojih stremljenjih isti: pritiskajo posredno ali neposredno na vlade, zastrupljajo javno mnenje, ščuvajo k vojnemu razpoloženju in vse to z jasnim namenom, da pridobe svojemu blagu prodajni trg. Svoje uničevalne proizvode nudijo katerikoli državi, ki se skuša — često na osnovi intrig orožnih dobaviteljev — zaplesti v sovražnosti s svojo sosedo: Združene države so prodale Argentini orožje in ji zato nudile dvojce posojil; Perzija je eden najboljših odjemalcev vojnega materiala; do l. 1930. je japonska težka industrija prodala več kot 99% svojih municijskih proizvodov kitajski narodni armadi, ki jih je ta pozneje deloma uporabila proti japonski invaziji v Mandžuriji. Evropske tovarne orožja niso bile prav nič manj patriotične kot japonske. Francoska tvrdka Schneider-Creusot je med vojno oskrbovala z orožjem prav tako antantne kot centralne sile. In v bodoče bo storila eventuelno isto. Obroč združene mednarodne industrije se zdi nezlomljiv; države so brezmočne napram njemu; kako tudi ne, ko so člani vlad samih finančno soudeleženi pri orožni industriji. Tako sta delničarja znane angleške »Imperial Chemical Industries, Limited« med drugim tudi dva člana angleškega kabineta, Sir John Simon in Neville Chamberlain.

Pacifistične organizacije so skušale prodreti v trgovsko zakulisje tega mednarodnega orožnega

obroča. Naleteli pa so na skoraj nepremostljive ovire. Celo Društvu narodov se ni posrečilo, ustvariti si pravilne slike o aktivnosti in operacijah industrije orožja. Ko je posebna komisija želela dobiti tekoča obvestila o izdelovanju municije v posameznih državah, članicah Društva narodov, je angleški delegat v imenu svoje vlade te informacije odklonil.

Švedinji Elisabethi Waern-Bugge se je posrečilo vsaj nekoliko prodreti za skrivnostne kulise te tajne internacionale. Prišla je do prav zanimivih ugotovitev; budgeti nekaterih držav izkazujejo čisto nižje izdatke za vojsko, kot je vrednost dejanskega uvoženega orožja. Po ameriškem trgovski bilanci je n. pr. na Poljsko odpadlo l. 1925. 32,2% vsega ameriškega izvoza smodnika. Poljske trgovske statistike tega uvoza sploh ne zaznamujejo. Mnogo municijskega materiala se izvažja in uvažja pod značkami »sportno orožje«, »gorivo« itd. ter se zacarinjuje kot »agrarne orodje«, »klavirji«, »strojni deli« itd. Dasi je Nemčiji po versailski pogodbi prepovedano izdelovanje in izvažanje orožja, vendar so iste države, ki so Nemčiji oktroirale ta člen v mirovni pogodbi, namreč Italija, Anglija, Belgija in celo Francija, kupovale svoje vojne potrebe v Nemčiji. Prav tako se niti najmanj ne obojavljajo angleške tovarne orožja, oglašati v uradnem listu nemške »Državne brambere« (»Reichswehr«) novih tipov strojnih pušk. Zanimiva je tudi ugotovitev, da je v zadnjih 10 letih bila prodana večina vojaških potrebščin deželam ob Pacifiku: Kanadi, Avstraliji, Holandski vzhodni Indiji in zlasti Kitajski.

Angleške tovarne so prodale največ orožja, in sicer preko 35% vojnega materiala vsega sveta. Češke Škodove tovarne, ki so član Schneider-Creusotovega koncerna, so našle hvaležnega odjemalca za svoje municijske proizvode v Japonski; ta vzhodna militaristična velesila je kupovala orožje po potrebi tudi v Angliji, Nemčiji, ki ji je prodajala predvsem eksplozivne snovi, Franciji, ki ji je oskrbovala letalske bombe in tanke ter v Ameriki.

Amerika je sicer skušala storiti, vsaj formalno, prvi skromni korak, da se mednarodna municijska trgovina pošteno uredi s tem, da je kongres nedavno priznal državnemu predsedniku pravico, v nekaterih primerih omejiti ali prepovedati izvoz orožja. Vendar pa vsaj doslej tudi Amerika ni prav nič zaostajala v umazani trgovini z orožjem za svojimi evropskimi tovarišicami. V zadnjih časih je postala celo glavna dobaviteljica orožja za japonsko-kitajsko vojno...

(Po »The Nation«, New York.)

Mladina med sabo

„Triglavanski listi“ kramljajo...

V zadnji številki glasila starešin akademskega društva »Triglava« v Mariboru, ki ga pod zgornjim naslovom ureja prof. dr. Pavel Strmšek, si je triglavanski starešinski odbor iskreno in spontano zaželel »najti zadovoljivo formulacijo pojma »integralno jugoslovanstvo«. Spričo »pestrih trditve« (posneto po zvočnem jeziku Triglavanskih listov!) namreč, ki so se pojavile zadnje čase v idejno-politični rubriki »Jutra« in ki jih Triglavanski listi ad demonstrandum citirajo (kot n. pr.: »Vprašanje jugoslovenstva je rešil za vse nas še pred postankom Jugoslavije naš veliki pisatelj Ivan Cankar, ko je dejal, da je politično Jugosloven, kulturno pa Slovenec.« Res »pestra trditev« za praktično miselnost »največjega dnevnika Dravske banovine«!), se zdi odboru starešinskega društva »Triglava« nujno, da se avtoritativno naredi tem »zmedam« enkrat za vselej konec.

Saj je pa tudi rešitev tega problema kaj lahka in leži takorekoč na dlani! Dokončne formulacije je le treba, točne in za vse veljavne! Glede foruma, ki bo podal to točno, za vse veljavno, dogmatično ugotovljeno resnico, pa tudi ne bo posebnih težav. Mariborski starešinski idejni nemoči pri »Triglavu«, bo priskočila na pomoč ideološko poglobljena ljubljanska Zveza naprednih starešin, ki je vendar lansko leto s svojo avtoritativno izjavo o univerzi spravila enkrat za vselej vprašanje in problematiko slovenskega vseučilišča z dnevnega reda... Zato je umestno, da se je tudi tokrat triglavansko starešinstvo obrnilo zaupno na svojo nadrejeno posestrimo s pozivom, »da napravi to enkrat točno in za vse veljavno«. Odgovor bodi »tozadevno(!) jasen, preganten, do skrajnosti točen in vse panoge obsegajoč«.

Še to: v naslednjem članku istega glasila razpravlja o tem vprašanju dr. A. Dolar, ki pride, zlasti glede na gornja izvajanja triglavanskega starešinskega odbora o dokončni formulaciji pojma »jugoslovanstvo«, do osupljivega zaključka, »da ne more biti jugoslovanstvo nikoli dokončno dograjen«...

Težka naloga čaka Zvezo naprednih starešin, dvakrat težka, ker v njenih vrstah ne vidimo Aleksandra, ki bi bil temu gordijskemu vozlu kos...

Akademik.

MALI ZAPISKI

Iz mariborske »Narodne Odbrane«.

»Minister na razpoloženju g. dr. Vekoslav K u k o v e c je bil več let podpredsednik oblastnega odbora »Narodne Odbrane« v Mariboru. Pretekli teden pa je dr. Kulovec, ki se že dalj časa ni mogel strinjati z raznimi zadevami v »Narodni Odbrani«, svojo odborniško funkcijo popolnoma odložil. Gosp. dr. Kulovec je treba priznati, da je bil kot politik in sploh kot javni delavec vedno idealist, ki ni nikdar stremel v svojem javnem delovanju za častjo in osebnimi koristmi. Dr. Kulovec je bil tudi minister za socialno politiko, ko je bil izdan zakon o zaščiti delavstva.« — Tako »Delavska politika«.

Prepovedan list.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo prodajati in širiti št. 1-2. »Vjesnika za knjižare i papirničare«, ki izhaja v Zagrebu.

Najsevernejša univerza na svetu.

Združene države severoameriške nameravajo v najkrajšem času osnovati v Upervniku na Grönlandi novo univerzo, ki bo svoji legi najsevernejša univerza na svetu. Doslej je veljala za najsevernejše vseučilišče univerza v Reykjaviku na Islandiji, ki jo je pred leti dobil mali islandski narod v znak svoje kulturne in narodne samobitnosti. 15 odličnih ameriških profesorjev se je odločilo, da se preselijo na Grönlandijo in posvetijo vse svoje sile znanstvu in kulturnemu napredku grönlandskega ljudstva.

Aktualna literatura.

V posebni številki »Revue des Balkans«, ki jo izdaja Léon Savadjian v Parizu, je napisal urednik daljšo studio o početkih in krivih svetovne vojne. Zbral je, uredil in kritično ocenil obsežen material. Najzanimivejše je poglavje, kjer govori o polkovniku Dimitrijeviču Apisu in o vlogi, ki jo je le-ta igral pri akciji bosanskih zarotnikov.

F. W. Foerster je nedavno izdal v Berlinu (Zeitbücher-Verlag) knjigo o svetovni in duhovni krizi (Weltkrise u. Seelenkrise). Avtor skuša v kratkih in plastičnih esejih orisati raztrganost modernega človeka in mu pokazati pot iz nje.

Lev Trockij je priobčil v Berlinu 172 strani obsegajočo brošuro o Leninu. (Über Lenin); radi važnih dokumentov, jedrnatosti in korenitosti je delo nujno potrebno za vsakega, ki se hoče pogledati v začetek in razvoj velike revolucije.

»Dantzig et quelques aspects du problème germano-polonais«, je naslov publikaciji, ki jo je izdala ob sodelovanju prvovrstnih strokovnjakov pariška »Conciliation International«. Delo obsega 300 strani in izčrpno obravnava problem Danziga in poljskega koridorja. Knjiga je pisana znanstveno in dokaj objektivno. Podaja globoko osnovane tehnične, politične in gospodarske razglede na položaj, ki je nastal zaradi poljskega koridorja in dostopa do Baltičkega morja.

Kakor vsaka publikacija Carnegiejeve ustanove, je tudi to delo neobhodno potrebno za stvaren studij položaja, ki je nastala s koridorjem in ki je danes zaradi nemške propagande središče evropskega političnega interesa.

Dr. Paul Guggenheim: »Der Völkerbund«. Profesor mednarodnega prava na ženevski univerzi je izdal nedavno sistematičen prikaz delovanja Zveze narodov v političnem in pravnem oziru. Točno je opisal predzgodovino in organizacijo Zveze narodov in pokazal na neštete probleme, ki se vedno ostreje pojavljajo v njeni organizaciji. Delo je kljub korenitosti in stvarnosti pisano poljudno, razumljivo tudi laiku.

D. S. Merežkovskij: Napoleon

Napoleon

(30. nadaljevanje.)

To pomeni po besedi »sodrege Pontecorvo«: Bonaparte je malopridnež; treba ga je ubiti; dokler živi, bo bič sveta.

Schwarzenberg vdira v Francijo čez Alzacijo, Bernadotte čez Belgijo, Wellington čez Pireneje; Blücher gre nad Pariz, in za njim Aleksander. V aktivni vojski zaveznikov je tri sto petdeset tisoč bajonetov, šest sto petdeset tisoč jih je v rezervi, in ves ta milijonski plaz se vali na skoraj nezavarovano Francijo.

Francija koprni po miru, po četrto stoletja prevratnih in cesarskih vojn, kakor koprni po vodi, ki umira od žeje. Stari možje spe v peskih Piramid, srednji v ruskih zametih, mladi v lipskih močvirjih; ostali so le še otroci. Otroci in ženske obdelujejo polje. »Če ni za pluge konj, lahko orjete tudi z lopato,« tolaži minister za notranje stvari. »Otroci orjejo in polegajo kar tam, namesto klasja, kot krvava žetev.«

Francija koprni po miru in ve, da je Napoleon vojna, in ne več zmaga, temveč razval. Ne, vedno je še zmaga. »Vera v njegovega duha je brezmejna; vse ljudstvo je zanj, pravi policijsko poročilo.«

»Vi ste me izbrali, jaz sem delo vaših rok: morate me braniti, govori cesar legijam Narodne garde, tik pred začetkom francoske vojne.«

»Prva, italijanska in zadnja, francoska vojna sta najnamenitejši, priznava Napoleonov sovražnik Chateaubriand.«

»Stotisočnika« so ga imenovali zavezniki. To se pravi: vojska z njim na čelu je močnejša za sto tisoč mož. »Naglica in sila naših udarcev jim je iztrgala to besedo,« se spominja cesar. »Se nikoli ni peščica hrabrih mož delala takih čudežev. Mnogim so ostali neznani spričo naših porazov; ali sovražnik jih je občutil na svojem telesu in jih je dostojno ocenil. Takrat smo bili res Briareji, storoki velikani.«

Kdo so ti »mi«? Generali, maršali? Ne. »Moji generali so postali mlahavi, okorni in zato nesrečni. To niso bili več tisti možje kot ob začetku revolucije... Treba je povedati resnico: niso se hoteli več vojskovati. Presitil sem jih s častmi in bogastvom. Ko so pokusili iz čaše naslad, so želeli samo pokoja in bili pripravljeni, kupiti si ga za vsako ceno. Sveti ogenj je ugašal: hoteli so biti maršali Ludovika XVI.« Nižji čini in poročniki so se še bili za zmago, a glavni stožeri samo za mir,« pripoveduje zgodovinar te vojne.²

To je sicer razumljivo: kolikim izmed njih, kot Marmontu, ni bilo sojeno, da so prebili v Parizu v desetih letih več kot tri mesece. Vojna se jim je dozdevala brez konca. Kje se ustavijo — na Renu, Njemnu, Evfratu, Indu, ali nikjer nikoli, kot Večni Židje ali Kajni?

»Kam gremo? Kaj bo z nami? Če pade on, ali pademo tudi mi z njim?« tako bojazljivo šepetanje sliši cesar skozi vrata stožerov.³ »Franciji mir, a Napoleonu vojna«, tem zagotovitvam zaveznikov verjamejo maršali.

Tako je v vojski — tako je tudi v Parizu. Tam predlaga že nekdo, da bi ga razglasili za blaznega in odstavili.⁴ Talleyrand mu pripravlja usodo Pavla I., a na jugu Francije šepetajo bivši policijski minister Fouché na uho njegovi sestri, princezinji Elizi Toskanski: »Vaša visokost, samo ena rešitev nam ostane — ubiti cesarja!«⁵

Ne, njegovi sobojniki niso generali in maršali, marveč poslednji veterani Stare garde, ki so še ostali pri življenju in zdravju, ter mladi novinci, golobradi dečki, podobni deklicam, Marije Lujze, kakor so jih takrat imenovali. Te je bilo takoj lahko spoznati po nedolžnem obrazu, kmečki obleki pod vojaškim plaščem in po »neomajno mirni, kakor prirojeni hrabrosti.«⁶ »Njihova hrabrost kar brizga!« se navdušuje nad njimi sam cesar.⁷ O koliko junaštva je v francoski krvi! se spominja maršal Marmont dveh takih novincev. »Eden izmed njih je stal v ognju in zelo mirno poslušal žvižg krogel, sam pa ni streljal. Zakaj ne streljaš?« sem ga vprašal. »Saj bi gotovo ne streljal slabše od drugih, če bi mi kdo basal puško,« je odgovoril pristočno. Ubogi fant še puške ni znal basati. Drugi, nekoliko bolj premeten, je rekel častniku: »Vaše blagorodje, vi streljate izvrstno; izvolite vzeti mojo puško, a jaz vam bom podajal patroni!« Častnik je tudi tako naredil, in deček je preстал vso bitko pod strašnim ognjem, ne da bi trenil z očesom.⁸

»Ali je sploh bilo mogoče imenovati vojščake te neštete enodnevnice, ki so se pojavile v vrsti danes, da jutri padejo?«⁹ Padajo, —

ko šmarnice pod smrtnim srpom žanjev.

»Mlada garda se taja, ko sneg na soncu,« pravi cesar. »Herodova moritev otrok!« godrnja stari, osorni general Drouot, ko vidi, kako padajo v celih vrstah pod krogliami pruskih topov.¹⁰

Toda nauče naj se samo držati puško, in ne bodo se bili slabše od starih, brkatih grenadirjev, ki so še odnesli pete pri Berežini in Lipskem.

² H. Houssaye, 1838, 4.

³ Ibid., 7.

⁴ Lacour-Gayet, 507.

⁵ Ibid., 504.

⁶ Ibid., 504.

⁷ Mémor., III. 356.

⁸ H. Houssaye, I. c. 399.

⁹ Ibid., 399.

¹⁰ Ibid., 252.

¹¹ Ibid., 445.

¹² Marmont, VI. 8.

¹³ Lacour-Gayet, 481.

¹⁴ Marmont, VI. 51.

¹⁵ Ségur, VI. 479.

¹⁶ Ibid., 479.

Glej ti sveti otroci Francije — njena sveta duša — so s cesarjem. »Že postajam žrtev,« bi mogla reči vsa, ko je stopala kakor Jeanne d'Are na grmado.

Ljudje ga preklinjajo, imenujejo »Antikrista«, a otroci mu pojejo hoziano: »Iz ust otrok je pripravil hvalo.« In potem, kako verujejo vanj, kako ga ljubijo, je videti, da je tudi v njem nekaj otroškega, dobrega, a morebiti tudi svetega. Tudi on bo žrtev. Hoče li to? Ali je razumel, se je li spomnil, kaj je hotel, s čim se je mučil vse življenje? Ne, ni razumel, in morda nikoli ne bo razumel.

Ali mahoma je hotel zmago; kajti če je katera vojna sveta, potem je samo ta — obramba domovine; pomladil se je z mlado vojsko. »Naj vedo moji sovražniki, da sem še vedno tisti, kakor pri Wagramu in Austerlitzu!«¹⁷ In pri Marengu, Arcoleju, Favoriti. »Vnovič sem obul škornje italijanske vojne!«¹⁸

Prvi pohodi zaveznikov po brezzaščitni Franciji so skoraj zmagoslaven spreved. Lahko zmagoslavje: tri sto tisoč mož proti trideset tisočem — deset na enega.

Prvi boj, — La Rothière — je zmaga sovražnika. Napoleonu se ni posrečilo zbrati vojsko in se je umaknil pred večjo silo.

Od tega dne nam ni več strašen, in vaše veličanstvo lahko reče: »Vsemu svetu darujem mir!« pozdravlja Aleksandra pruski general Sacken.¹⁹

Napoleon je premagan v Franciji — leva gonijo v lastnem brlogu. »Vojna je končana«, pravijo zavezniki; »še začela se ni,« pravi Napoleon.

10. februarja — Champaubert, 11-ga — Montmirail, 12-ga Château-Thierry, 13-ga — Vauchamps, 17-ga Montreuil: zmaga za zmago, blisk za bliskom, kot v italijanski vojni. Sovražnik se umika v neredu za Vogeze. »Zavezniki ne vedo, da sem ta hip bliže Monakovu in Dunaju, kot oni Parizu.«²⁰ Ne, vedo. Na chatillonskem zborovanju ponujajo mir; prav tista prazna komedija, kot v Pragi in Frankfurtu, da bi dokazali, da z Napoleonom mir sploh ni mogoč; levu zagovarjajo zobe, da pridobe časa in pritegnejo rezerve; prav tista ovirnica, le da je chatillonska še tesnejša od frankfurtske; namesto »naravnih mej« doprevratne. »Kako? po takih naporih, toliki krvi in takšnih zmagah naj zapustim Francijo manjšo, kot sem jo prejel? Nikdar! Mar bi mogel sploh kaj takega narediti brez izdajstva in podlosti?« odgovarja Napoleon in preganja dalje Blücherja; vsak čas ga dohiti, razbije in konča vojno z enim udarcem.²¹

Blücher beži, toda ne nazaj, ampak naprej; z obupno predrznostjo gre čez Marno, razstreli most za seboj in koraka naravnost nad nezavarovani Pariz. In francoski maršali mu pomagajo. Napoleonu je samo treba, obrniti se v stran, pa so premagani. 27. februarja pri Bar-sur-Aube se umika maršal Oudinot. »Izdaja!« kriče vojščaki, ko vidijo, da jih vodijo v boj brez topništva.

Da bi strl Blücherja, ga odriva proti Soissonsu, najvažnejši strateški točki na veliki cesti Mons-Pariz. In strl bi ga bil, če bi se bil Soissons držal samo poldrug dan. Toda trdnjaviški poveljnik, brigadni general Moreau, se je »častno« podal. »Ustrelite ga v štiri in dvajsetih urah!« kriči cesar in malone joka od besnosti. Toda, če bi ga bili tudi ustrelili, kaj bi to koristilo? Blücher je rešen; gre v trdnjavo in se zapre vanjo.

7. marca — Craonne, 11-ga — Laon, 21-ga — Arcis-sur-Aube: brezkoristne zmage — porazi, treski v praznino. Še za ped se ne umikajo Francozi, ali vedno manj jih je: smrt kosi krvavo žetev otrok; mlada garda se taja, kakor sneg na soncu, a sovražnikov je čedalje več; neštete vojne trume prihajajo; milijonski plaz se vali. »Vranja jata je razkljuvala orla,« v teh besedah je povedana vsa vojna.²² Ranjen na smrt jih odbija tako, da leti od vsakega udarca krempeljev zgolj vranje perje; toda on je sam, vran pa cel oblak: premagale in razkljuvale ga bodo.

25. marca sta potolčena maršala Mortier in Marmont pri Fère-Champenoise-u. Padla je zadnja pregrada na potu zaveznikov, Blücher, Aleksander in Schwarzenberg so se združili in gredo nad Pariz.

Napoleon zve za to 27-ga v St. Dizierju. Tu je vojno začel, tu jo tudi konča: usodni krog je sklenjen. Noč prebije cesar sam, zaprt v svoji sobi, v globokem razmišljanju nad vojnimi zemljevidi. Kaj naj stori — ali naj Pariz brani ali ga izroči? Ti dve misli sta se borili v njem že od vsega začetka vojne. Če pride sovražnik do Pariza, je cesarstvo zgubljeno. — Dokler sem živ, Pariz ne bo izročen. — Moram se dati pokopati pod razvalinami Pariza.²³ Čemu je odredil, naj se odpelje cesarica-vladarica z naslednikom? Zakaj je poklical nazaj voja Mortierja in Marmonta, ki sta krila Pariz? »Vedno je predvideval možnost predaje Pariza in polagoma se je privadil na to misel,« se spominja bližnja priča, cesarjev tajnik Fain.²⁴

Toda v zadnjem hipu je spet začel dvomiti. Ve, če izroči Pariz, pomeni to, odgovoriti na rusko 12. leto — s francoskim, na samosežig Moskve — s samosežigom Pariza; iti v globino Francije, da jo vso vzdigne zoper sovražnika v revolucijski vojni; če je njega Napoleona premagala uporna Španija, pa bi Francija ne mogla premagati Blücherja? Treba je bilo le brez šale vrniti se k 93. letu, vreči s sebe cesarski škrlat, ubiti Napoleona, obuditi Bonaparta, Robespierre-a na konju, reči: »Jaz sem revolucija,« tako da bi se ves svet stresel v svojih osnovah.

¹⁷ Houssaye I. c. 519.

¹⁸ Lacour-Gayet, 513.

¹⁹ Houssaye, I. c. 519.

²⁰ Lacour-Gayet, 513.

²¹ Ibid., 511.

²² Constant, IV. 197.

²³ Houssaye, I. c. 410.

²⁴ Fain, 203.